

Resume

Od 2004r. Instytut Studiów Strategicznych prowadzi program „*INDEX Pamięci Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za Pomoc Żydom*”. Z inicjatywą uruchomienia Programu INDEX wystąpiło środowisko związane z krakowskim Instytutem Studiów Strategicznych, który objął także patronat organizacyjny. Instytut Studiów Strategicznych jest instytucją o ugruntowanej renomie, której podstawowym zadaniem jest inicjowanie interdyscyplinarnych badań, skupiających się na najważniejszych problemach Polski i współczesnego świata. Program INDEX jest kolejnym programem badawczym, obok już istniejących: *Polska w Unii Europejskiej*, *Polska Polityka Wschodnia*, *Nowy Kształt Bezpieczeństwa Euro-Atlantyckiego*. Program INDEX jest realizowany we współpracy z Instytutem Yad Vashem, Instytutem Pamięci Narodowej, Państwowym Muzeum Auschwitz – Birkenau oraz Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych.

Głównym celem programu jest rzetelne i wiarygodne historycznie zbadanie skali nazistowskich represji wobec Polaków udzielających pomocy Żydom w trakcie okupacji i upamiętnienie osób pomordowanych.

Polska była państwem, gdzie obowiązywała kara śmierci za pomoc udzielaną ukrywającym się Żydom (rozporządzenie gubernatora Hansa Franka z 15 października 1941). Mordowane były całe rodziny, a czasem także sąsiedzi. Mimo tego tysiące Polaków pomagało ukrywać się Żydom, a Holocaust na terenie okupowanej Polski przeżyło – według różnych szacunków - od 50 do 300 tys. spośród około 3,5 miliona Żydów mieszkających na terenach Polski przed wojną. Lista „Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata” przygotowana przez Instytut Yad Vashem zawiera nazwiska osób, które z narażeniem życia pomagały Żydom – spośród 20 757 upamiętnionych na niej, 5874 osoby to Polacy.

Jednocześnie nigdy dotychczas nie podjęte zostały rzetelne i całościowe badania dotyczące liczby Polaków pomordowanych za pomoc Żydom. Jeden z najwybitniejszych badaczy Holocaustu, prof. Martin Gilbert, z Uniwersytetu w Oxfordzie, autor książki *Holocaust: The Jewish Tragedy* twierdzi, że liczba ta może sięgać kilkudziesięciu tysięcy osób. Jednak szacunki takie nigdy nie zostały zweryfikowane. I intencją inicjatorów programu jest właśnie naukowe udokumentowanie i zweryfikowanie tej liczby. Program INDEX nie jest przedsięwzięciem politycznym, narodowym,

czy religijnym, ma on służyć zbadaniu prawdy o Polakach pomordowanych lub w inny sposób represjonowanych za pomoc Żydom

W ramach programu finansowane będą badania (stypendia) w archiwach polskich i zagranicznych mające na celu weryfikację i udokumentowanie przypadków mordowania Polaków za pomoc ukrywającym się Żydom. Praca zespołów badawczych będzie nadzorowana przez uznane autorytety naukowe.

Najważniejszym celem programu jest upamiętnienie osób pomordowanych poprzez:

- wydanie Księgi Pomordowanych za Pomoc Żydom,
- stworzenie Muzeum – Archiwum poświęconego zamordowanym,
- ufundowanie pomnika upamiętniającego zamordowanych,
- przygotowanie filmu dokumentalnego,
- fundowanie, przy udziale społeczności lokalnych, tablic upamiętniających poszczególne przypadki

Ważnym celem programu jest także edukacja i informacja publiczna. Zamiarem Instytutu Studiów Strategicznych jest przekazywanie rzetelnej wiedzy naukowej w tym obszarze szerokim kręgiem społecznym. Dlatego program zakłada takie działania jak opracowanie materiałów metodycznych i organizacja seminariów dla nauczycieli oraz organizacja warsztatów i konferencji dla studentów i dziennikarzy. Program przewiduje również działania skierowane do młodzieży zachęcające do aktywnego włączenia się w upamiętnianie w społecznościach lokalnych osób pomordowanych.

W oczywisty sposób program ma realizować cele społeczne takie jak prezentowanie wzorów zachowań, przybliżanie wspólnej polsko-żydowskiej historii i kultury oraz budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez animowanie aktywności społeczności lokalnych.

Radę Programową Programu INDEX tworzą:

- prof. Władysław Bartoszewski (Przewodniczący), Przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
- prof. Israel Gutman, Główny Historyk Instytutu Yad Vashem
- dr hab. Janusz Kurtyka, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej
- prof. Daria Nałęcz, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych
- dr Piotr Setkiewicz, Kierownik Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Komitet Sterujący Programu INDEX tworzą:

- Anna Szymańska-Klich, dyrektor Instytutu Studiów Strategicznych
- Aleksander Galos, partner w kancelarii Hogan&Hartson
- Zdzisław Jurkowski, dyrektor Wydawnictwa "Platan"